

Streszczenie

Praca magisterska pod tytułem *PANY. Relacje polsko-ukraińskie w soczewce migracji zarobkowej. Ujęcie (post)kolonialne* bazuje na przeprowadzonych przeze mnie pięćdziesięciu niestandardyzowanych, niestrukturyzowanych i pogłębionych wywiadach etnograficznych z sezonowymi migrantami zarobkowymi podczas badań terenowych na Huculszczyźnie w okresie od marca do maja 2017.

Polska jest jednym z najpopularniejszych kierunków sezonowej migracji zarobkowej z Huculszczyzny, w związku z czym polskość stała się jednym z obszarów moich badawczych zainteresowań. Narracje o doświadczeniu migracyjnym do Polski w porównaniu z migracją do innych krajów różniły się specyficznym sposobem opisywania pracodawców, z którymi moi rozmówcy tworzyli relacje. To w kontekście pracy wykonywanej na *zarobitkach* (jak określa się sezonową migrację) zaczęły się pojawiać określenia *pan* i *pani*¹ odnoszące się do Polaków. Zwróciło to moją uwagę, gdyż w języku ukraińskim formę grzecznościową oddaje się poprzez zwrot w drugiej osobie liczbie mnogiej i ponadto użycie przez moich rozmówców polskiego słowa „pan/i” daleko wykraczało poza jego formę grzecznościową.

Użycie tego terminu, jego kontekst oraz różne znaczenia i rozumienia analizuję na trzech wzajemnie wspierających się i przenikających poziomach. Określam je kolejno jako (1) RAMY, (2) RELACJA i (3) HISTORIA. Ramy to kontakt z polskim pracodawcą, w jaki wchodzi moi rozmówcy ze względu na sezonową migrację zarobkową. Strukturyzuje je neoliberalny kapitalizm. W tych ramach tworzy się relacja, w której polski pracodawca określany jest jako *pan*. Na drugim biegunie tej relacji, na którym stoją moi rozmówcy, re-aktualizują się w opozycji do pana kategorii *chłopa/chama*. Pańskości i chamskości nie rozpatruje tu jako tożsamości, ale jako pozycje w ramach relacji z Innym, które można zajmować i które wyznaczają rozumienie tej relacji, jednak poza nią nie istnieją same w sobie. Taka relacja pomiędzy Polakiem a Ukraińcem ma swoje długie trwanie historyczne, w innych niż kapitalistyczne ramach: feudalno-pańszczyźnianych. To właśnie historyczne doświadczenie, pamięć o nim, jest kontekstem, do którego odwołują się moi rozmówcy określając polskich pracodawców jako *panów*, jak również tym, co nadaje sens tej kategorii. Rozdziały RELACJA i HISTORIA ściśle się przenikają. Przyglądam się w nich relacji zależności, w pierwszym – „RELACJA-historia” – skupiając

¹Słowa *pan* i *pani* zapisuję kursywą dla podkreślenia, że są stosowane nie jako zwroty grzecznościowe, ale pewnego rodzaju kategorie tworzone w ramach relacji z drugim. Te same uwagi dotyczą zapisu *cham/chłop*.

się na jej wymiarze klasowym (pańskość-chamskość/chłopskość), a w drugim – „HISTORIA-relacja” – na wymiarze (post)kolonialnym i narodowościowym (Polak-Ukrainiec).

Ponadto w pracy omawiam również problemy etyczne jakie wiążą się z badaniami polskich antropologów i antropolożek na terenach, które można rozmieć jako były kolonie Rzeczypospolitej Polskiej. Odnoszę się zarówno do moich osobistych doświadczeń wyniesionych ze spotkaniami z moimi rozmówcami, jak i do problemów z którymi w tym kontekście mierzy się dyscyplina: czy w ogóle należy prowadzić badania w polskich byłych koloniach, a jeśli tak, to w jaki sposób brać wówczas pod uwagę postkolonialna krytykę? Jak konstruować tematy badań? Jak przygotowywać studentów do takich badań? W jaki sposób traktować dorobek naukowy badaczy pochodzących z byłych polskich kolonii?